

Agnes L. Loring

Gróf Apponyi Sándorné ravatalánál.

Elmondotta 1930. évi október hó 17-én

Hóman Bálint

a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatója.

Hat esztendő alatt, másodízben állok a lengyeli kastélyban ravatal előtt, hogy tolmácsa legyek az Országos Magyar Gyűjteményegyetem és a Magyar Nemzeti Múzeum gyászának, sok magyar kutató és tudós fájdalmának s az új koporsó mellett a réginek képe bontakozik ki előttem. Megelevenedik a gyászolók sűrű soraiból kiemelkedő sudár nőalak, a tudós gróf művész felesége, a nemesszívű nagy magyar hozzá mindenben méltó hitvese. Látom a vigasztalan bánat nyomait, öregségében is fejedelmi szépségű arcvonásain s látom a keresztény lélek megnyugvását súlyos gyászában már könnytelenné vált szemében. Eszembe ötlök, miként elevenedett meg arca, miként kezdett tüzelni szeme, mikor a szeretett férfi ravatalánál szelleme örökkévalóságáról, alkotó munkája, egész életműve eljövendő dús gyümölcseiről, nagy áldozatának jövőbe ható jelentőségéről beszéltünk.

E jelenetre visszaemlékezve, felismerni vélem, hogy ott a temetésen tárult fel előtte az igazság, hogy APPONYI Sándor özvegyének fájdalmát csak az enyhítheti, ha nagy cselekedetekkel ápolja elköltözött hitvestársa emlékét. Ott és akkor ismerte fel az özvegy, hogy az Ő gyásza nem lehet meddő siralom és jajongás, mert reá még nagy feladat vár: APPONYI Sándor élete művének betetőzése.

Ez igazság felismerése szabta ki azután élete még hátralevő rövid szakaszának irányát s így lett ez élet utolsó lustrumának egyetlen öröme az elhunyt élettárs nemes törekvéseinek új meg új átélése, nagy kulturális művének céltudatos továbbépítése.

A sors különös kegyelme megengedte, hogy gróf APPONYI Sándornénak ebben a munkában egyik munkatársa lehessen s a közvetlen szemlélet és tapasztalat alapján állapíthassam meg,

hogy tőle minden hivalkodás, minden hiúság távol állt. Jótéteményei, kulturális áldozatai igaz és belső meggyőződésben gyökereztek. APPONYI Sándorné nemcsak, hogy nem kereste, de nem is fogadta el a nagy mecénásoknak méltán kijáró s neki is felajánlott kitüntetések. Nemcsak elhárította a nyilvános ünneplést és dicsőretekét, hanem valósággal menekült ezek elől. A nemzeti kultúra javára tett nagy alapítványa, karitatív és vallásos tevékenysége áldozat volt a szeretett férj emlékének szentelt oltárán, előkészülés volt az igaz keresztény hitével várt szép találkozásra, melyen egy nemes lélek készült beszámolni hitvesének az Ő nevében végzett és az Ő emlékének szentelt szép munkájáról.

Ez a folytonos áldozat tette elviselhetővé mély gyászban töltött utolsó éveinek magányát s ez az áldozat teszi széppé körünkből való távozását is. APPONYI Sándorné ravatalánál nem az elmúlás, hanem az örökkévalóság érzése tölti be lelkünket. Nem a test elporlására gondolunk, hanem a magyar tudomány egyre bővebben buzgó forrásává növekedő alkotásában tovább élő szellemének örökéletére.

E nagy és megnyugtató gondolattal lelkünkben tesszük le koszorúnkat a magyar kultúra és tudomány nagy jótevőjének, gróf APPONYI Sándorné, született gróf ESTERHÁZY Alexandra koporsójára.